

УДК 349.6:349.422

Дар'я Піддубна,

канд. юрид. наук,
старший викладач кафедри цивільного та господарського права
Донецького юридичного інституту МВС України

ПОЛЕЗАХИСНІ ЛІСОВІ СМУГИ ТА ІНШІ ЗАХИСНІ НАСАДЖЕННЯ – НЕВІД'ЄМНІ СКЛАДОВІ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА

Статтю присвячено аналізу правового регулювання щодо полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень як складової органічного виробництва, а також формуванню низки важливих позицій із метою їх захисту.

Ключові слова: полезахисні лісові смуги, інші захисні насадження, органічне виробництво, правове регулювання, земельна ділянка.

Постановка проблеми. З набуттям чинності нормативно-правовим положенням щодо зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом, з переорієнтацією на «здорові» продукти харчування й сировину (і внаслідок цього пріоритетом запровадження, удосконалення органічного виробництва), з переформуванням споживчого відношення на захисне й зберігаюче щодо природи в цілому створюється підґрунтя для дослідження відповідних складових у цьому напрямі. Одним із таких елементів є також полезахисні лісові смуги та інші насадження. Вивчення їх правового регулювання й закріплення, масштабність захисту зумовлюють актуальність, своєчасність і нагальність наукового пошуку з безпосереднім урахуванням їх вирубки, спалювання тощо на сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підґрунтям аналізу відповідно до окресленого напрямку стають праці у сфері земельного, аграрного, екологічного права таких українських науковців-правників, як В.І. Андрейцев, Н.С. Гавриш, О.В. Гафурова, А.Й. Годованюк, І.В. Гиренко, А.П. Гетьман, В.М. Єрмоленко, І.І. Каракаш, Т.О. Коваленко, К.А. Кондратьєва, В.І. Курило, М.В. Краснова, Ю.А. Краснова, В.І. Лозо, А.М. Мірошніченко, В.В. Носік, А.М. Статівка, В.Ю. Уркевич, М.В. Шульга, А.І. Черемнова та інші.

Означеним проблемним питанням присвячено також наукові праці учених у галузі сільського господарства: В.О. Бодрового [2], В.М. Висоцького, Г.Б. Гладуного, С.М. Дударця [34], В.І. Коптевого [7], Ф.М. Лєвоного [8], Г.О. Лобченко [10; 11; 12; 13], Б.Й. Лог-

гінова [14], В.В. Лукіша [15], В.М. Малюги [16], О.І. Пилипенка [19; 20; 21], А.П. Стадника [28], М.О. Штофеля [31], В.Ю. Юхновського [33; 34] та інших.

Метою статті є розгляд полезахисних лісових насаджень та інших захисних насаджень у загальному плані, у контексті втілення й удосконалення можливостей здійснення органічного виробництва; аналіз сучасного практичного стану щодо них, особливо у весняний та осінній періоди, коли відбувається їх масове випалювання (так званий «шлях боротьби з бур'янами», що зумовлює також настання правових позицій щодо подальшого їх випилювання з метою опалення своїх домівок); обґрунтування захисту полезахисних лісових насаджень не лише з правових, а й з економічних позицій.

Виклад основного матеріалу. Полезахисні лісові смуги та інші захисні насадження – продукти тривалого історичного запровадження, підтримки, знищення, нового запровадження та, на жаль, знову сучасного знищення. Часом їх масового запровадження можна вважати XVIII століття. Подальшу підтримку у своєму розповсюдженні вони отримали впродовж 50–60 років XX століття. Безпосередньо після підписання Декларації про державний суверенітет України почалося творення нової незалежної України, а отже, 1991 рік – це новий виток розвитку подій, формування нормативно-правових актів тощо.

З розпочатою земельною реформою, яка в певному сенсі триває й нині, відбувається зміна форми власності, а саме запровадження приватної власності. Якщо під час утворення

й функціонування колективних сільськогосподарських підприємств збереження, поновлення, певний догляд було покладено саме на них, зі зміною форми власності відбулися також зміни щодо господаря полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень. Згадуючи процес наділу земельних ділянок, у тому числі земельних ділянок (паїв) на місцевості, вкажемо, що представники земельного відділу вирішували, чи включати до наміру полезахисні лісові смуги. Мотивуючи тим, що останні є об'єктом, доступним кожному громадянину, кожній особі, представники земельного відділу визначали, що ці ділянки до складу земельної ділянки сільськогосподарського призначення, що надається для відповідних цілей, не входять. Таким чином, полезахисні лісові смуги (далі – ПЛС) перешли у відання та під контроль органів місцевого самоврядування в межах населених пунктів, органів виконавчої влади на місцях.

З такою позицією можна погодитись. Адже якщо надати ПЛС у приватну власність чи в користування великим агрофірмам, як пропонують певні науковці, посиляючись на те, що в подібних юридичних осіб наявні інструменти, механізми для догляду за полезахисними лісосмугами [3, с. 232], то відбудеться процес унеможливлення їх використання громадськістю. З огляду на принципи розумності й справедливості можливість використання ПЛС для збирання ягід або, наприклад, банального проходу тощо стає не зовсім адекватною, адже дивно звертатись до власника чи до користувача за відповідним дозволом. З огляду на те, що все має мінімально врегульовуватись нормами права та бути максимально спрощеним, вважаємо, що залишення ПЛС у віданні органів виконавчої влади було доцільним. Водночас постають інші питання: як відповідний орган виконавчої влади здійснює нагляд, контроль, догляд за полезахисними лісосмугами, враховує їх потреби відновлення? Чому у весняний, а особливо в осінній період ці полезахисні лісосмуги зазнають масового підпалу й горіння? Причому це стосується не певного села чи селища в одній адміністративно-територіальній частині України, а спостерігається в усій Україні без особливих винятків.

У більшості випадків наслідком вогневого спалаху є не людська недбалість, а вказівка або особиста участь у боротьбі з бур'янами тих самих органів виконавчої влади, а також масове спалювання стерні, до того ж не власниками земельних ділянок (хоча є й такі), а здебільшого тими ж великими агрофірмами. І хоча дослідники зазначали про наявність у таких агрофірм відповідної техніки для

утримання полезахисних смуг у належному стані, однак не використовується навіть банальне правило паління стерні – подвійне чи потрійне обпахування полезахисних смуг із метою збереження їх від вогню. Також із невідомих причин представники юридичних осіб не враховують, що таке спалювання (яке, до речі, відбувається майже щорічно) є недопустимим із позицій необхідності збереження ґрунту, його властивостей, мікро- й макроорганізмів. За правилами сільськогосподарського вирощування спалювання стерні дозволяється лише через 7 років і з дотриманням усіх протипожежних заходів. Отже, можна констатувати, що навіть ті, у кого є засоби до здійснення застережних заходів, ігнорують їх та заощаджують на цих діях.

Зрозуміло, що якщо земельна ділянка перебуває в оренді, то орендар не переймається її властивістю, збереженням, покращенням, відновленням. Що ж тоді говорити про здійснення ним певних дій щодо полезахисних лісових смуг. Можна навести прикрі приклади щодо підпалу стерні без здійснення належних протипожежних заходів: поширення вогню на цвинтарі, залізничне полотно та на будинок, у якому знаходилася лежача жінка (залишилася живою, її встигли врятувати), на домашнього собаку, який був прив'язаний на ланцюг та від якого залишилися лише вуглики. Здається, що це щось нереальне, проте насправді це події із життя. Тому лише адекватний підхід, соціальна, громадянська позиція тощо необхідні для використання під час урегулювання й закріплення відповідних суспільних відносин, у тому числі під час здійснення розробки нормативно-правових актів.

Яскравим прикладом можуть слугувати шокуючі дані щодо Чорнобильного лісу [30], у якому після значної катастрофи майже через 30 років збільшився тваринний світ, розрісся ліс, з'явилися тварини, які раніше ніколи там не мешкали. Цей факт – підтвердження того, що людина своїми діями шкодить природі, її представникам, іншим людям тощо. Особливо гостро це відбувається в процесі економічної гонитви, збагачення, відсутності любові й поваги, мети її збереження. Головна причина полягає у відсутності закладення таких цінностей у «голови людей». Необхідне здійснення зміни свідомості кожного в усіх напрямках (і щодо природи в цілому, і щодо її складників зокрема), починаючи із садочків, шкіл, професійно-технічних училищ, коледжів тощо, наукових закладів, із залученням засобів масової інформації. Повністю підтримуємо Рішення колегії Міністерства освіти і науки України «Про екологізацію вищої освіти України з метою підготовки фахівців для

сталого розвитку» від 27 листопада 2015 року № 105-4 [22].

Окрім зазначеного життєвого факту, важливість виокремлення розгляду полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень обумовлюється також веденням, здійсненням сільського господарства, а відповідно до вимог часу й можливості – здійсненням органічного виробництва. Необхідно розуміти, навіщо створювались ПЛС, яку мету переслідували.

Сьогодні можна констатувати зниження та втрату родючості ґрунтів, потрапляння їх під вплив вітрової, водної ерозії тощо. Міністр аграрної політики та продовольства України О.М. Павленко зазначає: «Родючі землі на Півдні України перетворюються на пустелю через недостатню кількість вологи (кожні 6–8 років із 10 на Півдні України оцінюються як сухі й посушливі). Площі сухої та дуже сухої зон в Україні становлять 11,6 млн га. Середня врожайність у зоні степу найнижча за 15 років (23 ц/га), а частка виробництва зерна знизилась до 37%. У результаті занепаду зрошувальних систем площі поливу за 25 років скоротились у 5,5 раза (з майже 2,3 млн га у 1990 році до 472 тис. га у 2015 році без урахування Криму)» [17]. Проте встановлення таких даних є прерогативою науковців та експертів інших спеціальностей, натомість для юриста головною умовою правильних розробок нормативно-правових актів є використання відповідних досліджень здебільшого як статистичних даних та обов'язкове надання уваги цим даним. Норма закону завжди має йти «в ногу» з практичним життям, а не відокремлено, що також можна зустріти (наприклад, право на вихід із колективного сільськогосподарського підприємства нормативно передбачалося, натомість його механізм було розроблено лише через багато років).

Для більш чіткого розуміння потреби в здійсненні такого наукового дослідження щодо полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень насамперед необхідно з'ясувати, що це таке, які підходи існують у наукових колах, що передбачається законодавством України. З огляду на євроінтеграційні процеси в Україні доцільно було б проводити аналіз міжнародних положень із зазначеного напрямку та розглядати подальшу можливість імплементації найкращого досвіду в національні нормативно-правові акти.

Автори у сфері економічних наук звертають увагу на факт впливу полезахисних лісових смуг на використання землі як безпосередньо економічної категорії та в системі господарювання в цілому [29]. На сторінках

їхніх розвідок простежуються докази такої необхідності. З огляду на зазначене, а також власний досвід стверджуємо, що полезахисні лісові смуги та інші захисні насадження мають вагомий потенціал у процесі здійснення землевласниками й землекористувачами сільського господарства. Вони виконують такі функції: передбачають захист сільськогосподарських культур і пасовищ від суховіїв, захист сільськогосподарських тварин від вітрів; забезпечують середовище проживання для диких тварин і птахів; запобігають засоленню й ерозії ґрунтів; сприяють збереженню ґрунтової вологи; створюють природні бар'єри для розповсюдження бур'янів, шкідників тощо [29]; становлять потенціал до покращення й утворення оновленого земельного шару (гумусу); певною мірою слугують місцем розміщення пасіки, а для бджіл – з наявними рослинами й деревами створюють місце можливого збирання пилку. Цей перелік можна продовжувати, проте головними функціями будуть саме наведені.

Окрім того, коли говоримо про бджіл, потрібно враховувати також сумні дані щодо зменшення їх кількості (при цьому Україна має позитивну тенденцію у сфері виробництва меду, посідаючи третє місце у світі та перше місце в Європі, а валове річне виробництво становить більше 70 тис. тонн) [32]. За наявності полезахисних лісових смуг констатується також факт збільшення врожайів на землях сільськогосподарського призначення [5]. О.З. Петрович зазначає: «Полезахисні лісосмуги – важливий елемент сучасного агроландшафту; вони відіграють суттєву роль в існуванні й розвитку агроєкосистем, знижуючи швидкість вітру, затримуючи сніг на полях, зменшуючи поверхневий стік атмосферних опадів, збільшуючи вологість ґрунту, попереджаючи вітрову ерозію ґрунту, а також підвищують і стабілізують урожайність сільськогосподарських культур. Цей засіб меліоративного впливу є вагомим фактором відновлення екологічної й біологічної рівноваги сільськогосподарських угідь. Лісосмуги сприяють формуванню флористичного та фауністичного різноманіття, створенню нових топічних зв'язків, збалансуванню нових біогеоценозів і тим самим слугують надійним засобом формування біологічної повноцінності сільгоспугідь» [18, с. 43].

Підтримуючи наведені екосистемні функції та послуги полезахисних лісосмуг і з огляду на зазначене щодо можливості їх доповнення й змінованості вважаємо, що вони мають обов'язково враховуватись під час нормативно-правового регулювання, розробки належних актів. Таким чином, беремо до уваги такі функції ПЛС:

– *регулюючі* (підтримання найважливіших екологічних процесів і системи життєзабезпечення): газорегуляція (участь екосистем у біохімічному циклі), регуляція клімату (вплив рослинного покриву та опосередкованих біологічних процесів на мікроклімат), попередження руйнувань, тобто деградації (здатність екосистем запобігати стихійним лихам і пом'якшувати їх вплив), регуляція водообміну (роль рослинного покриву в регулюванні поверхневого й річкового стоку), водозабезпечення (фільтрація, утримання та зберігання прісної води), збереження ґрунту (роль рослинного покриву, коренів рослин і ґрунтової біоти), ґрунтоутворення (вивітрювання гірських порід та накопичення органічної речовини), кругообіг поживних речовин (роль біоти в утриманні й відновленні поживних речовин), очищення (асиміляція) відходів (роль рослинності та біоти у вилученні, зв'язуванні й перетворенні забруднюючих речовин), запилення (роль біоти в переносі пилку рослин), біологічний контроль (популяційний контроль через трофічні зв'язки);

– *біотопічні* (забезпечення середовища існування (біотипу) диких видів флори та фауни): функції рефугіуму (місця існування природних видів флори й фауни), «ясельні» функції (відповідні місця для розмноження природних видів флори та фауни);

– *виробничі* (продукти харчування та природні ресурси): продукти харчування (збереження сонячної енергії в їстівних рослинах і тваринах), сировина (збереження сонячної енергії в поновлювальних природних ресурсах для будівництва та інших цілей), функції генетичного резервату (генетичні ресурси й еволюція природних рослин і тварин), медичні ресурси (різноманітність біохімічних речовин та інших біотичних ресурсів для медичного використання), декоративні ресурси (різноманітність біоти, що має декоративні риси);

– *інформаційні* (забезпечення можливості для пізнавального розвитку): естетична інформація (привабливий ландшафт), рекреація (підвищення рекреаційного потенціалу), культурна й мистецька інформація (різноманітність природних рис із культурною та мистецькою цінністю), духовна та історична інформація (різноманітність природних рис із духовною й історичною цінністю), наукова та освітня інформація (природне різноманіття з науковою й освітньою цінністю) [18, с. 44–46].

Г.О. Лобченко стверджує: «Полезахисні лісові смуги – це особливий тип штучних насаджень, що за місцем розташування (первинне плато) і конструкцією (вузькі смуги)

значно вирізняються серед інших типів штучних насаджень» [13, с. 15]. На переконання М.М. Романенка та А.В. Романенка, полезахисні лісові смуги – це лісові насадження, штучно створені з метою захисту сільськогосподарських угідь від посухи й ерозії ґрунтів [4]. В.Ю. Юхновський, В.М. Малюга, М.О. Штофель, С.М. Дударець зазначають: «Полезахисні лісові смуги варто вважати одним з основних засобів біологічного землеробства (захищають сільськогосподарські угіддя від несприятливих природних явищ (суховіїв, посух, хуртовин, водної й вітрової ерозії) та виконують поліфункціональну роль у поліпшенні довкілля, сприяють отриманню гарантованих урожаїв сільськогосподарської продукції, підвищенню родючості ґрунтів), що потребують амортизаційних відрахувань» [34, с. 63]. В аналітичній нотатці центру Аграрного союзу України вказано: «Полезахисні лісові смуги – це штучні насадження, які розмежовують масиви ріллі, виконуючи кліматорегулювальні, ґрунтозахисні й водоохоронні функції» [1].

Розглянувши позиції науковців щодо визначення полезахисних лісових смуг, обґрунтування їх необхідності, класифікацію та розподіл функцій тощо, звернемося до правових позицій, які містяться в чинному законодавстві України. У ст. 22 Земельного кодексу України (далі – ЗКУ) надано розуміння земель сільськогосподарського призначення та їх склад: сільськогосподарські угіддя й несільськогосподарські угіддя. Саме останні містять розкриття об'єктів, які до них належать, зокрема й полезахисні лісові смуги та інші захисні насадження. Досить часто можна зустріти, що полезахисні лісові смуги – це те саме, що й ліс. Проте з такою позицією не можна погодитись. Адже ст. 1 Лісового кодексу України (далі – ЛКУ) проголошує: «Ліс – тип природних комплексів, у якому поєднуються переважно деревна та чагарникова рослинність із відповідними ґрунтами, трав'яною рослинністю, тваринним світом, мікроорганізмами й іншими природними компонентами, що є взаємопов'язаними у своєму розвитку, впливають один на одного та на навколишнє природне середовище» [9]. З огляду на положення ст. 1 ЛКУ щодо виокремлених функцій лісів і наукові позиції вчених у сфері сільського господарства виникають підстави стверджувати, що полезахисні лісові смуги – це складова частина лісового фонду України. Підтвердженням цього є положення ст. 4 ЛКУ: «До лісового фонду України належать лісові ділянки, у тому числі захисні насадження лінійного типу, площею не менше 0,1 гектара» [9]. Проте ст. 5 ЛКУ проголошує: «До земель лісо-

господарського призначення належать лісові землі, на яких розташовані лісові ділянки, і нелісові землі, зайняті сільськогосподарськими угіддями, водами й болотами, спорудами, комунікаціями, малопродуктивними землями тощо, які надані в установленому порядку та використовуються для потреб лісового господарства» [9]. Із зазначеної норми у формулюванні «нелісові землі, зайняті сільськогосподарськими угіддями <...> які надані в установленому порядку та використовуються для потреб лісового господарства» постає, що саме сільськогосподарські угіддя в разі використання для потреб лісового господарства можуть відноситись до лісового фонду. Згідно зі ст. 55 ЗКУ до земель лісгосподарського призначення належать землі, вкриті лісовою рослинністю, а також не вкриті лісовою рослинністю, нелісові землі, які надані та використовуються для потреб лісового господарства [6]. Причому глава 11 ЗКУ не містить більше жодної норми щодо віднесення земель до земель лісгосподарського призначення. Надалі в ЛКУ в ст. 79 зустрічаємо, що відтворення лісів здійснюється шляхом їх відновлення й лісорозведення на призначених для створення лісів землях, не вкритих лісовою рослинністю, насамперед низькопродуктивних і непридатних для використання в сільському господарстві (яри, балки, піски тощо), на землях сільськогосподарського призначення, виділених для створення полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень [9]. При цьому зауважується, що землі, призначені для лісорозведення, відповідно до ЗКУ належать до земель лісгосподарського призначення [9]. Таким чином, спостерігається певне неузгодження з віднесенням земель сільськогосподарських угідь до земель лісового фонду. Водночас Закон України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки» [23] закріплює поняття екологічної мережі, до якої включає полезахисні території та об'єкти інших типів. У розділі II щодо заходів для збільшення площі національної екологічної мережі вказано на «створення захисних лісових насаджень і полезахисних лісових смуг, залуження земель» [23]. Цей законодавчий акт, полезахисні та інші природні території й об'єкти належать до територій та об'єктів, що підлягають особливій охороні [23]. З такого закріплення постає питання про те, яким є співвідношення полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень і полезахисних та інших природних територій та об'єктів.

Відповідно до Закону України «Про основні засади (стратегію) державної еко-

логічної політики України на період до 2020 року» [26] в межах поліпшення екологічної ситуації й підвищення рівня екологічної безпеки, а саме в аспекті охорони лісів наголошується: «Збільшення до 2020 року площі заліснення території до 17% території держави шляхом відновлення лісів та лісорозведення на земельних ділянках лісового фонду, створення захисних лісових насаджень на землях несільськогосподарського призначення й землях, відведених для заліснення, відновлення та створення нових полезахисних лісових смуг, крім природних степових ділянок» [26]. Знов-таки, вживана конфігурація «створення захисних лісових насаджень на землях несільськогосподарського призначення» не узгоджується із ЗКУ: щодо земель несільськогосподарського призначення ст. 19 ЗКУ не виділяє таку категорію земель, а ст. 22 передбачає несільськогосподарські угіддя.

Детальний аналіз кодексів і законодавчих актів, які займають вище становище з-поміж нормативно-правових актів, обумовлюється наявністю підзаконних нормативно-правових актів, які зазвичай повинні прийматися з метою реалізації законодавчих актів. На сьогодні в цьому напрямі діє Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок» [24]. Нею передбачається розподіл лісів залежно від основних виконуваних ними функцій на певні категорії. Однією з них є захисні ліси – «лісові ділянки, що виконують функцію захисту навколишнього природного середовища й інженерних об'єктів від негативного впливу природних та антропогенних факторів, зокрема й лісові насадження лінійного типу (полезахисні лісові смуги, державні захисні лісові смуги, лісові смуги вздовж забудованих територій населених пунктів)» [24]. Отже, полезахисні лісові смуги віднесено до захисних лісів.

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [27] в контексті особливої охорони природних територій та об'єктів згадує полезахисні й інші типи територій та об'єктів, що визначаються законодавством України.

Закон України «Про меліорацію земель» закріпив поліфункціональні лісомеліоративні системи, однією з яких є лінійні (полезахисні) лісонасадження, що «забезпечують захист від вітрової й водної ерозії та поліпшення ґрунтово-кліматичних умов сільськогосподарських угідь шляхом створення полезахисних і стокорегулюючих лісосмуг» [25].

З огляду на напрям наукового пошуку вважаємо, що найбільш вдалим розкриттям

і, відповідно, нормативним закріпленням є позиція щодо полезахисних лісонасаджень (лісосмуг) у контексті «захисту» сільсько-господарських угідь, у тому числі під час використання їх для здійснення органічного виробництва.

Висновки

Таким чином, необхідно узгодити й уніфікувати нормативно-правові закріплення щодо полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень; провести чіткий правовий аналіз термінологічного навантаження «полезахисні лісові смуги», «інші захисні насадження», «полезахисні території та об'єкти», «інші типи територій та об'єктів». Також доцільно узгодити правові позиції щодо вживаної категорії земель несільсько-господарського призначення в контексті досліджуваного напрямку, підвищити рівень правової свідомості кожної особи щодо полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень.

Необхідно пам'ятати, що підпалами ми руйнуємо місце життя рослин, тварин, мікроорганізмів тощо. Такі дії подібні до того, що хтось прийде та спалить чийсь домівок, чого б не хотілося нікому. Унаслідок цих дій винну особу буде притягнуто до відповідальності. Тому не зрозуміло, чому подібні дії особа дозволяє собі здійснювати щодо природи, яка, окрім іншого, дає їй головне – місце життя та умови для нього.

Варто здійснювати економічну підтримку – через цінову політику – суб'єктів господарювання, у тому числі тих, які здійснюють екологічно чисте й органічне виробництво. У питанні полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень необхідно передбачити лише системний і комплексний підхід до їх збереження. Прикладом цього твердження є також соціальні умови життя громадян. Зокрема, підвищення цін на газ зумовило паління лісосмуг, крім мети боротьби з бур'янами (хоча деякі з них є не бур'янами, а лікарськими рослинами, проте все одно зазнають знищення), також із метою перетворення дерев, чагарників на суховину, яку в подальшому можна випилювати, мотивуючи чисткою тих самих лісових насаджень. Адже якщо спилити «живе» дерево, за це передбачається покарання. Варто закріпити чітку позицію: під час спалення стерні, яке можна проводити раз на 7 років (як того вимагає наука сільського господарства), необхідно орати навколо лісосмуг не менше як на 3–4 м до них із метою унеможливлення перекидання вогню.

А головне – необхідно, зрештою, усвідомити, що не людина формує природу, а при-

рода створює умови для існування людини, яка своїми діями спочатку руйнує складові природи, а пізніше відчуває наслідки цих дій на собі.

Список використаних джерел

1. Аналітична нотатка щодо правового статусу полезахисних лісосмуг / Аналітичний центр Аграрного союзу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aau.org.ua/pres-služba/novini-1/novini-asu/analitichnijsentrasuanaliticanotatkasodopravovogostatusupolezahisnihlisosmug>.
2. Бодров В.А. Полезащитное лесоразведение (теоретические основы) / В.А. Бодров – К. : Урожай, 1974. – 200 с.
3. Годованюк А.Й. Полезахисні лісосмути вже більш як двадцять років самі потребують захисту. Правові аспекти проблеми / А.Й. Годованюк // Актуальні проблеми політики. – 2013. – Вип. 49. – С. 228–237.
4. Романенко М.М. Для чого потрібні лісосмути / М.М. Романенко, А.В. Романенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pryingul.inf.ua/articles_archives/own_articles/dlya-chogo-potribni-lisosmugi.
5. Миронов В.В. Защитное лесоразведение (опыт Волгоградской области) / В.В. Миронов. – М. : Лесная промышленность, 1968. – 92 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrdoc.com.ua/text/25789/index-1.html?page=2>.
6. Земельний кодекс України ? Закон України від 25 жовтня 2001 року (у редакції від 29 грудня 2015 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
7. Коптев В.І. Полезахисне лісорозведення / В.І. Коптев, А.А. Ліщенко. – К. : Урожай, 1989. – 168 с.
8. Левон Ф.М. Зеленые насаждения в антропогенно трансформированной среде : [монография] / Ф.М. Левон. – К. : ННЦ ИАЭ, 2014. – 320 с.
9. Лісовий кодекс України : Закон України від 21 січня 1994 року (у редакції від 28 грудня 2015 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.
10. Лобченко Г.О. Полезахисні лісові смуги – екологічна складова сталого землекористування / Г.О. Лобченко // Роль меліорації та водного господарства у забезпеченні сталого розвитку землеробства : матер. міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених (м. Київ, 5 грудня 2012 р.) / редкол. : М.І. Ромащенко, А.П. Шатковський та ін. – К. : Нац. акад. аграр. наук України, Ін-т вод. пробл. і меліорації, 2012. – С. 89–91.
11. Лобченко Г.О. Просторова оптимізація системи полезахисних лісових смуг / Г.О. Лобченко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2014. – Вип. 198. – Ч. 2. – С. 182–190.
12. Лобченко Г.О. Ценотична структура трав'яного ярусу фітоценозу полезахисних лісових смуг / Г.О. Лобченко // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2015. – Вип. 25.1. – С. 130–136.
13. Лобченко Г.О. Фітоіндикація полезахисних лісових смуг правобережного лісостепу : дис. ... канд. с.-госп. наук : спец. 06.03.01 «Лісові культури та фіто-меліорація» / Г.О. Лобченко ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – К., 2015. – 227 с.

14. Логгинов Б.И. Основы полевых защитных лесоразведения / Б.И. Логгинов. – К. : Изд-во УАСХН, 1961. – 352 с.
15. Лукіша В.В. Екологічні функції полевих захисних лісових насаджень / В. В. Лукіша // Екологічні науки. – 2013. – № 1. – С. 56–64. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eoj.dea.gov.ua/wp-content/uploads/2013/02/shelter.pdf>.
16. Малюга В.М. Місце і роль захисних лісових насаджень у розбудові національної екологічної мережі / В.М. Малюга // Матеріали наукової конференції науково-педагогічних працівників і аспірантів Національного університету біоресурсів і природокористування України. – К. : НУБіП України, 2010. – С. 99–100.
17. Павленко О.М. Очікуваний ефект від розвитку зрошувальних систем / О.М. Павленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.facebook.com/Pavlenko.O/?pnref=story>.
18. Петрович О.З. Полевих захисні лісосмуги в контексті впровадження концепції екосистемних послуг / О.З. Петрович // Екосистеми, їх оптимізація і охорона. – 2014. – Вып. 11. – С. 42–29.
19. Пилипенко А.И. Ветрозащитная эффективность полевых защитных лесных полос различных конструкций в обливном и безлистном состоянии : автореф. дис. ... канд. с.-хоз. наук : спец. 06.03.04 «Агроекологическая» / А.И. Пилипенко ; УСХА. – К., 1973. – 32 с.
20. Пилипенко О.І. Ліс і поле – єдина екологічна система / О.І. Пилипенко, В.Ю. Юхновський // Вісник аграрної науки. – Спеціальний 153 випуск : НАУ – 100 років. – К. : НАУ, 1998. – С. 91–93.
21. Пилипенко О.І. Системи захисту ґрунтів від ерозії / О.І. Пилипенко, В.Ю. Юхновський, М.М. Ведмідь. – К. : Златояр, 2004. – 435 с.
22. Про екологізацію вищої освіти України з метою підготовки фахівців для сталого розвитку: Рішення колегії Міністерства освіти і науки України від 27 листопада 2015 року № 105-4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/about/kolegiya-ministerstva/rishennya-kolegiyi-ministerstva.html>.
23. Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки : Закон України від 21 вересня 2000 року (у редакції від 10 червня 2012 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1989-14>.
24. Про затвердження Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 травня 2007 року (у редакції від 30 жовтня 2013 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/733-2007-%D0%BF>.
25. Про меліорацію земель : Закон України від 14 січня 2000 року (у редакції від 9 грудня 2012 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1389-14>.
26. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : Закон України від 21 грудня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>.
27. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 року (у редакції від 1 січня 2016 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
28. Стадник А.П. Ландшафтно-екологічна оптимізація систем захисних лісових насаджень України : автореф. дис. ... докт. с.-госп. наук : спец. 03.00.16 «Екологія» / А.П. Стадник ; Ін-т агроекології. – К., 2008. – 46 с.
29. Тимошевський В.В. Агроекологічне значення полевих захисних лісових смуг / В.В. Тимошевський [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://econf.at.ua/publ/konferencija_2015_10_20_21/sekcija_5_ekonomichni_nauki/agroekologichne_znachenija_polezakhisnikh_lisovikh_smug/30-1-0-594.
30. То, что ученые обнаружили в Чернобыле, шокировало весь мир! [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://lyonl.com/ru/puteshestviya/2015/10/21/to_chto_uchenye_obnaruzhili_v_chernobyle_shokirovalo_ves_mir/#.VqOPkvnC3R_facebook.
31. Штофель М.О. Лісова меліорація. Основи агролісомеліоративного районування та принципи добору деревних та кущових порід для лісомеліоративних насаджень (методичні поради) / М.О. Штофель. – К. : НАУ, 2004. – 40 с.
32. Эксперты призывают разрешить иностранцам заниматься пчеловодством [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agronews.ua/node/60022>.
33. Агролісомеліорація: [підручник] / [В.Ю. Юхновський, С.М. Дударець, В.М. Малюга] ; за ред. В.Ю. Юхновського. – К. : Кондор, 2012. – 372 с.
34. Юхновський В.Ю. Шляхи вирішення проблеми полевих захисних лісорозведення в Україні / В.Ю. Юхновський, В.М. Малюга, М.О. Штофель, С.М. Дударець // Наукові праці Лісівничої академії наук України. – Львів, 2009. – Вип. 7. – С. 62–65.

Стаття посвячена аналізу правового регулювання в отношении полевих захисних лісових смуг і інших захисних насаджень як складової органічного виробництва, екологічної системи, а також формулюванню ряду важливих позицій з метою їх захисту.

Ключевые слова: полевих захисні лісові смуги, інші захисні насадження, органічне виробництво, правове регулювання, земельний ділянок.

The article is devoted to analysis of legal regulation in respect of forest shelter belts and other protective plantings as a component of organic production, as well as the formulation of a number of important positions in order to protect them.

Key words: field windbreaks, other protective vegetation, organic production, legal regulation, land.